

P á l f y István

Angliai tapasztalatok

A külföldi egyetemeken működő magyar lektorok feladatainak, problémáinak vizsgálatához két évi angliai tapasztalataimmal kívánok hozzájárulni.

A londoni egyetem School of Slavonic and East-European Studies elnevezésű kollégiumánál működtem magyar lektori minőségben; olyan intézménynél, amelyben a magyar irodalom és a magyar nyelv oktatása nagy múltra, tekintélyes hagyományokra néz vissza: Szenczi Miklós /1937-1947/ és Iványi Grünwald Béla /1947-1949/ voltak azok, akik megvetették ennél az intézetnél a magyar nyelv- és irodalomoktatás alapjait, s ez a munka mind a mai napig szakadatlanul folyik. Ha eredményei nem is oly mutatósak, mint a párizsi egyetem magyar vonatkozású tudományos termései, mégis számottevők és - meggyőződésem - jól szolgálják a magyar kultúra nyugati megbecsültetésének ügyét. F.G. Cushingnak, az intézmény magyar professzorának értekezései, magyar irodalmi antológiája és Illyés-fordítása /A puszták népe/, M. Branchnak Reguly Antal munkásságával kapcsolatos kutatásai, Péter Lászlónak magyar történelmi stúdiumai kiválóan illusztrálják azt a tudományos munkát, amelyet a főiskola lehetővé tesz.

Ilyen vonatkozásban a magyar lektor feladata nem fedheti, s főleg nem keresztezheti az intézmény belső oktatóinak munkásságát, de jelentős és hathatós segítséget jelenthet. Mégis azt kell mondanom, hogy a lektor alapvető feladata a nyelv oktatása.

Ezt várja az intézmény, ezt várják a hallgatók is. Ám az eredményes nyelvoktató munka nem egyszerű módszertani vagy tankönyvi kérdés. Alapfeltétele az, hogy a lektor teljes mértékben tisztában legyen hallgatóinak igényeivel és ennek megfelelően jelölje ki oktatómunkájának célját. Elvont, nem a hallgatók igényeihez szabott cél, nem a konkrétan meghatározott célhoz alkalmazott elvi és módszertani megfontolások holtvágányra juttathatják a lektor tevékenységét.

A lektor első feladata tehát, hogy megbizonyosodjék afelől, hogy hallgatói milyen igénnyel, milyen szándékkal tanulják a nyelvet. Az én esetemben a felmérés roppant szerteágazó igény- és szándékhalmazt tárt fel, de az angol egyetemek hagyományos "tutor" rendszere

alkalmat adott arra, hogy minden hallgató az igényének és szándékának megfelelő keretek között részesüljön magyar nyelvi oktatásban.

Ha ez első feladat megnyugtató megoldásra talált, akkor, és csak akkor lehet módszertani elvek gyakorlatban való megvalósításáról elmélkedni: feltárni azokat a didaktikai lehetőségeket, amelyek a szöveg megértés /fordítás/ szükséges fokáig, ezen belül differenciálva: a történelmi jellegű, gazdaságtani jellegű, vagy irodalmi szövegek megértésének kellő fokáig viszik el a hallgatót, vagy; ha ez iránt mutatkozik igény, feltárni azokat a módszertani utakat, amelyek a beszélt nyelv elsajátításához vezetnek el tanítványainkat.

A két különböző végcél /mindkettő lehet éppen átmeneti cél is/ elérésének eszközei természetesen igen sokszor fedik egymást, különösen a kezdeti stádiumokban, amikor alapfokú komplex készségek ki-munkálása nélkül nem remélhetünk sikert további munkánk során. De ezen a ponton fokozott mértékben kell figyelembe vennünk hallgatóink anyanyelvének sajátosságait, elsősorban a fonetikai, másodsorban a szintaktikai sajátosságokat.

Ebből a szempontból - figyelembe véve az angol hallgatók anyanyelvi sajátosságait - bizonyos árnyalati fogyatékoságokat kell felrónom a jelenleg használatban lévő Bánhidí-Jókai-Szabó féle magyar tankönyvnek, amely túlzott és az esetek többségében megoldhatatlan feladatok elé állítja a hallgatót a kezdeti stádiumban: asztal, ablak, táska stb. látszólag könnyű kéttagú szavak, s így az első olvasmányba kíváncsiak. Csakhogy az a és az á hangok képzése a hangképzőszervi adottságok miatt végtelenül nehéz, különösen a tanulás kezdeti szakaszaiban. A negyedik olvasmány kb. 90 // ismeretlen szót önt a tanuló elé: cseh, román, kinai, kanadai, francia, osztrák - ezek az angol tanuló számára olyan szavak, amelyek nem kötődnek semmihez /kanadai nem emlékeztet a Canadian-re!/, elsajátításuk nehéz; az olvasmány szövegéből nem hagyhatók ki, ám az olvasmány sem hagyható ki, mivel a könyv szoros struktúrájában kulcsfontosságú helyet tölt be. A Magyarország kis földrajza című olvasmány - hogy a közepes szintről is vegyek példát - túl bonyolult számneveket hoz, másutt aránytalanul sok az ország- és népismertető anyag ahhoz, hogy a nyelvi anyagot is kellő figyelemben lehessen részesíteni.

E hiányosságok pótlása természetesen a nyelvtanár feladata, de semmiképp sem lehet felesleges ezeknek e helyen történő említése, mert a figyelem felhívásával - gondolom - jó szolgálatot teszek va-

lamennyi kollégának. Az anyanyelv sajátosságainak fokozott figyelembevétele különösen fontos olyan esetekben, amikor a felmérés alapján kitűzött oktatási célunk a szövegmegértő készség kialakítása. Itt nagyfokú nyelvtani és idiomatikus tudatosságra kell törekednünk, és hallgatóinkat kezdettől kezdve a nyelvi kifejezésmódok különbözőségének észlelésére, érzékelésére kell tanítanunk. Ez - nem hiszem, hogy túloznék - döntő fontosságú feladat, nemcsak nyelvi vonatkozásban, hanem a kérdés művészeti, szakmai és politikai vetületeiben is. Épp ezért a szövegmegértő készség kialakításához az anyanyelvről magyarra való gondolkoztató, ezáltal tudatosító fordíttatást tartom a legjárhatóbb kezdeti pályaszakasznak, s a magyarról anyanyelvre való átültetést a felsőbb szakasz feladatai közé sorolom.

Összegezve: alapfeladat az igény alapján a cél kitűzése /ha erre mód nyílik, egy-egy hallgatóra bontva/, ezt követi a célnak megfelelő didaktikai eljárások kialakítása, majd a tankönyv és a kiegészítő anyagok harmonikus, fokozatok szerinti adagolása.